

“Sirlər xəzinəsi”ndən iki beytin tərcüməsi haqqında

Firudin Qurbansoy

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu, Azərbaycan

Annotasiya. Ulduz elmi Orta yüzilliklərdə ümumtəhsil tədrisində biliklər sisteminə daxil idi. Bu biliklər sistemindən az xəbəri olanların sözləri ancaq leksik mənası ilə tərcümə və izahları o qədər də keyfiyyətli alınmır. Şeyx Nizami Gəncəvi kimi dahi söz ustasının çoxmənalı sözləri, bəzən rənz və eyham yerində çıxış edir.

Dünya ədəbiyyatının korifeyi Şeyx Nizami Gəncəvinin ilk dastanı olan “Məxzən ul-əsrar” (Sirlər xəzinəsi) məsnəvisində Şira ulduzuna eyhamla yüksək bədii deyim nümunəsi yaradıb.

با فلک آنشب که نشینی بخوان
پیش من افکن قدری استخوان
کاخر لاف سگیت تی زلم
دبدبە بندگیت می زلم

“Kəlbi-Əkbər” 12 bürcünün alfa ulduzu olan Şira hökmdarların mühafizəçi sayılır. Nücum elmində şöhrəti, dəbdəbəni, taxt-tacı, yüksək dövlət qulluğunu rəmzləşdirir. Çox yüksək mərtəbəli, nəcib və nüfuzlu şəxslərin məhdində, əsasən bu ulduza işarələr edilir. Mətndəki “səg” – it sözü bürcün adını bildirir. Tərcüməçi astroloji biliklərə bələd olmadığından, mətni hərfi mənada anlayaraq dahi şairimizin xarakterinə uyğun olmayan şəkildə tərcümə edib:

*Bir gecə fəlaklə süfrə arxasında oturarkən,
Mənə də bir neçə sümük at.
Çünki mən sənənin itin olmaqdan dəm vururam,
Sənə qul olmağım üçün haray salmışam.*

Poetik tərcümələrdə də Şeyx Nizami Gəncəvinin fikirlərinin əsliyi çoxmənalı sözlərin hərfi tərcüməsində təhrif edilib.

Açar sözlər: Sirlər xəzinəsi, filoloji tərcümə, Şira ulduzu, Böyük Kəpək bürcü

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 11.04.2021; qəbul edilib – 28.04.2021

On the translation of two bayts from “Maxzan ul-asrar”

Firudin Qurbansoy

Doctor of Philosophy in Philology

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS, Azerbaijan.

Abstract. The science of the stars was part of the knowledge system in the general education system in the Middle Ages. Whoever knows little about this system of knowledge, understands words only in the lexical sense, their translations and comments are not so good and accurate. The multi-layered words of a great master such as Sheikh Nizami Ganjavi sometimes come in instead of symbols and hints. The luminary of world literature Sheikh Nizami Ganjavi created an example of high artistic expression in the first epic “Mahzan ul-asrar” (Treasure of secrets) with a hint of the star Sirius.

با فلک آنشب که نشینی بخوان
پیش من افکن قدری استخوان
کاخر لاف سگیت تی زلم
دبدبە بندگیت می زلم

Sirius (/ˈsɪrɪəs/) is the brightest star in the night sky. Its name is derived from the Greek word Σείριος (*Seirios*, lit. 'glowing' or 'scorching'). Sirius from the Latin Sirius is the alpha star of the constellation Canis Major. (lat. α Canis Majoris). In astrology, this star symbolizes fame, luxury, the throne, high government service. On odes to praise, very high-ranking, noble and influential poets often show this star. The word “dog” in the text means the name of the constellation. Since the translator did not have astrological knowledge, he took the text literally and translated it in a way that did not correspond to the character of our great poet.

*That night when you sit down at the table with the sky to taste
(my present)*

Throw me some bones too.

(After all, in the end - in the end) I boast that I am your dog.

And I scream loudly that I am your slave.

And in poetic translations, the authenticity of the thoughts of Sheikh Nizami Ganjavi is distorted by the literal translation of ambiguous words.

Keywords: Treasure of secrets, philological translation, star Sirius, constellation Canis Major

Article history: received – 11.04.2021; accepted – 28.04.2021

Giriş / Introduction

Ulduz elmi bir-birilə üzvi əlaqədə olan və vaxtı ilə kompakt şəkildə öyrənilən çoxsaylı biliklər sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi idi. Orta əsrlərdə yaranmış ədəbi nümunələri bu elmlərin vəhdətindən xəbəri olmayanlar düzgün başa düşməkdə çətinlik çəkir. Səyyarələr və bürcələri təşkil edən sabit ulduzların hər birinin divan ədəbiyyatında öz rəmzi mənası var. Şeirlərdə ən çox rast gəlinən ulduzlar içərisində ŞİRA xüsusi seçilir.

ŞİRA ulduzuna latınca SİRİUS deyirlər. Sözlün əsl yunanca “seirios”dandır, mənası “çox isti, bürkü, yandırıcı”dır. “Kəlbi-Əkbər” (Böyük Kəpək) bürcünün alfa ulduzudur. XƏRÇƏNG-dən 14 dərəcə 05 dəqiqəlik istiqamətdədir. Nücum elmində şöhrəti, dəbdəbəni, taxt-tacı, yüksək dövlət qulluğunu rəmzləşdirir. Çox yüksək mərtəbəli, nəcib və nüfuzlu şəxslərin məhdində, əsasən bu ulduza işarələr edilir.

Əsas hissə / Main Part

Qurani-Kərimdə ŞİRA ulduzundan başqa heç bir ulduzun adı çəkilmədiyini üçün divan ədəbiyyatında məhz ona bu qədər çox diqqət və maraq var. 53-cü ƏN-NƏCM surəsinin 49-cu ayəsində buyrulur:

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرِي (Və ənnəhu huvə Rəbbuş-Şira)
MƏALI: Və Odur ŞİRA ulduzunu yaradan!

Ayəni təfsir edərkən Məhəmmədkərim Ələvi Bakuvı yazırdı: “ŞİRA yıldızi CÖVZAnın (Ekizlər bürcünün) dalınca tülu edər (doğar). ŞİRADan başqa ona Kəlb ül-Cəbbar (Zalım it) də

deyirlər. Şira yıldızı ikidir; biri əl-Gəmisə, digəri əl-Əburdur, hansı ki, Xəzə cəməati (Məkkə) ona sitayiş edirdilər. ŞİRAYə sitayiş etməyi Xəzə cəməatinin rəislərindən ƏBU KƏBŞƏ adlı bir şəxs onlardan ötrü əhadis etdi. Ərəb camaatının hamısı bütpərəst idilər.

Həmin ƏBU KƏBŞƏ onlardan aralanıb ŞİRA yıldızına sitayiş etdi. Qureys camaatı Rəsuli-Xudanı (Məhəmməd Peyğəmbəri (s.ə.s.) dini-cədid (yeni din) gətirdikdə Əbu Kəbşəyə müqabil tutub İBN ƏBU KƏBŞƏ (Əbu Kəbşənin oğlu) deyirdilər” [12, s.536].

Türk astronomları ŞİRA ulduzunu QURUQ adlandırdılar. El içində yayın yarından keçməsinə bu ulduzun görünməsilə təyin edirlər. Buradan QURUQ sözü təhrif edilərək “Quyruc doğub”, hətta “Quyruc donub” ifadəsi yaranıb. Bu ulduz səhər sübh vaxtı günəşdən qabaq görünməyə başlayır. Uduz çox parlaq olduğu üçün üstü qılıq bir kürəyə, şara oxşayır. Buna görə də, ona ŞİRA (Ərəbcə, “tükli” deməkdir) adı verilib. XIX yüzil Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsi Həsənəli ağa Xan Qaradağski (Qaradaği) “Yay” adlı şeirində yazırdı:

*Yaydan bir az qalmış el dağdan enir,
QURUQ doğur, onda havalar sınır.*

Dünya ədəbiyyatının korifeyi Şeyx Nizami Gəncəvinin ilk dastanı olan “Məxzən ul-əsrar” (Sirlər xəzinəsi) məsnəvisində Şira ulduzuna eyhamla yüksək bədii deyim nümunəsi yaradıb. *سبب نظم كتاب فرمايد* “Dər səbəbə nəzme-kebab fərmayəd” (Kitabın yazılma səbəbi haqqında buyurur) bəhsində aşağıdakı beytlər var:

*با فلک انشب كه نشینی بخوان
پیش من افکن قدری استخوان
کاخر لاف سگیت تی زخم
دیدیہ بندگی تی زخم
(Ba fəlak an şəb ke neşini bexan,
Pişə-mən əfkən gədəri ustuxan.
Kaxere-lafe-səgite mizənam,
Dəbdəbeyə - bəndəgite mizənam). [1, s.37]*

Nizami Gəncəvinin 840 illiyinə “Elm” nəşriyyatında 1981-ci ildə “Sirlər xəzinəsi”nin filoloji tərcüməsi nəşr olundu. Filoloji tərcümə, izahlar, şərhlər və lüğət XX yüzilliyin böyük iranşünas alimi, professor, mərhum Rüstəm Əliyevə məxsusdur. Yuxarıda göstərilən beytlər kitabda, çox təəssüf ki, belə tərcümə edilib:

*Bir gecə fəlaklə süfrə arxasında oturarkən,
Mənə də bir neçə sümük at.
Çünki mən sənin itin olmaqdan dəm vururam,
Sənə qul olmağım üçün haray salmışam. [2, s.48]*

Mərhum alim-tərcüməçinin həmin nəşriyyatda 1983-cü ildə rusca çap etdirdiyi filoloji tərcümə əslindən daha uzaqdır:

*В ту ночь, когда ты с небесводом сядешь за стол,
чтобы отведасть (мой гостинец),
Подбрось и мне несколько костей.
(Ведь, в конце - концов) кичусь тем, что я твой пес,
И громко кричу, что я твой раб. [3, s.41]*

“Yazıçı” nəşriyyatı Nizami Gəncəvinin 840 illiyinə 1981-ci ildə “Sirlər xəzinəsi” adlı kitabı oxuculara təqdim etdi. Kitab “Azərənş”in 1958-ci il nəşri Süleyman Rüstəm və Abbasəli

Sarovlunun fars dilindən edilən bədii tərcümə kimi dəyişmədən nəşrindən ibarətdi. Burada həmin iki beytin tərcüməsi belə edilib:

*Söz süfrəsi başında fəlaklə zövq alarsan,
Öz comərdlik töhfənlə məni yada salarsan.
Sənə sadıq, vafadar olmağın öz yeri var,
Qulluğunda dayanmaq iftixardır, iftixar. [4, s.45]*

Şairin yubileyi ilə bağlı “Yazıçı” nəşriyyatında 1982-ci ildə K.A.Lipskerov və S.V.Şervin-skinin farscadan ruscaya etdikləri “Сокровищница тайн” adlı bədii tərcümə kitabı da işıq üzünə gördü. Əsərin bəhslərinin adları belə, qüsurla verilməyinin üstündən ötürək, nümunə göstərdiyimiz beytlərə diqqət çəkmək istəyirəm. Tərcüməçilər islami süfrə mədəniyyətinə xəbərsiz olmalarını tərcümədə açıq-aydın göstərmişlər. Əvvəllən, süfrə stol (masa) üzərində olmurdu, yerə salınırdı, ikincisi dəstərxan yaxınlığında itin durub sümük gözləməsi də absurdur. İt saxlanan evə mələklər girməz hədisi-şərifindən tərcüməçilərin xəbərsiz olduğu da aşkara şaxır.

*Ты читай мою книгу, блистая меж звездных гостей,
Со стола своего ты мне кинь хоть немного костей.
Я ведь только твой пес, и расстался я с роком угрюмым
Услужая тебе этим лаем покорным и шумом. [5-6, s.58]*

Əgər rusca olan bu beytləri dilimizə sözbəsöz tərcümə etsək, belə bir mətn alınar:

*“Ulduz qonaqları arasında parlamaqla sən mənim kitabımı oxu,
Masanın üstündən heç olmazsa, mənə bir qədar sümük tolaqla.
Axı mən ancaq sənin köpəyiməm, mən taleyin kürlüyündən
ayrılmışam
Sənə öz hürməyimlə təslimlə və hay-küylə xidmət göstərirəm”.*

Bilmirəm, hürən kimdir, ancaq, Şeyx Nizami Gəncəvi şah süfrəsinin pişiyindənə, öz süfrəsinin pələngi olmağı daha üstün tutmuşdu. Heç kəsin süfrəsinin artığını da gözləməirdi, bunu özü üçün təhqir sayardı. 18-ci ƏL-KƏHF surəsində adı keçən 7 uyarın köpəyi istisna olmaqla, murdar sayıldığından, şairlər hökmdarların deyil, ancaq Allahın, Peyğəmbərin, İmamın iti olmağı özlərinə şərəf sayıblar. Bir də, Şir bürcündə dünyaya gələnlərin astra-psixologiyasına uyğun olaraq Şeyx heç kəsin, hətta şahların da önündə alçalmağı özünə rəva bilmirdi, onlarla eyni sosial statusun adamı kimi danışırdı, təzim etməyi bacarmırdı, yoxsa o, hər hansı bir sarayın məlik üşşüərəsi olar, ruzisi bol yaşayardı. Ruscaya edilən bu tərcümə Moskvada Nizami Gəncəvinin beşcildliyi içərisində özünə yer tutmuş və kütləvi tirajla çap olunmuşdu. Həmin kitabları böyük fəxr ilə postsovet məkanında yayanlar, əslində dahi şairimizə öz əlimizlə edilən böhtanın coğrafiyasını genişləndirmişlər.

Nizami Gəncəvinin lirikası, “Sirlər xəzinəsi” və “Yeddi gözəl”dən Xəlil Rza Ulutürkün etdiyi tərcümələri 2007-ci ildə ayrıca kitab kimi nəşr olunub. İki beytin tərcüməsini şair-tərcüməçi belə təqdim edir:

*Axşam əl uzadarkən fəlaklə bir təama,
Sən mənim də qarşına bir tikə qoy, unutma.
Sənə məhəbbətimə vəsf etdim döna-döna,
Qoy sənə qul xidmətim iftixar olsun mənə! [s.137]*

Tərcümədən məlum olur ki, şair Nizami Gəncəviyə böyük bir məhəbbətlə yanaşmış, ancaq sətri tərcümənin cazibəsindən də çıxıb bilməmişdir.

“Məxzən ul-əsrar”ın ən son və ən kamil bədii tərcüməsi, əlbəttə ki, dövrümüzün müqəddir şair-tərcüməçisi Mircəlal Zəkiyəvə məxsusdur. 2007-ci ildə nəşr olunmuş, Şeyx Nizami Gəncəvinin vəzn, üslub və təhkiyəsinə həssaslıqla qorunan bu tərcümə kitabı, çox təəssüf ki, cəmi min tirajla işıq üzü görüb. Həmin beytləri tərcüməçi belə təqdim edir:

*Çərx ilə həmsüfrə olan axşamı,
Bəndəyə həm süfrədən et anamı.
Bəndəliyindən vururam dəm sənin,
Dəbdəbədir bəndəliyin həm sənin. [s.54]*

Mircəlal Zəkiyev böyük ədəblə şairin sözünün cəvhərini çatdırmağa müvəffəq olmuşdur. O, başqa şair-tərcüməçilərdən fərqli olaraq Şeyx Nizaminin dəri (“dər”-qapı sözündəndir, saraya məxsus mənasındadır, ayan-əşrəfin yüksək ədalətli dili deməkdir) farsçasından birbaşa tərcümə edir, əsərin vəznini, bəzən qafiyələrini də saxlayır və çətin anlaşılan hər beytə elmi şərhlər də yazır. Bəzən şərhlər yüz səhifəni aşır, dissertasiya həcminə yaxınlaşırdı.

Fars dilindən az-çox xəbəri olanlar bilməmiş deyil ki, “səgət” və “bəndəgət” sözləri birinci şəxs təkinin mənsubiyyətini, yəni “itliyim”i və “bəndəliyim”i yox, ikinci şəxsin təkinə məxsusluğunu, yəni “itliyini”i və “bəndəliyini”i bildirir. Filoloji tərcümədə buraxılan bu bağışlanmaz kobud səhv bədii tərcümələrin əksəriyyətində təkrar edildi.

Əslində beytlərin tərcüməsi belə olmalıdır:

*O gecə ki, fələklə bir süfrədə oturmusan,
Bir qədər sümüklü (kababdan) mənim üçün endir.
Sözümün axırında sənə Köpəklindən danışaram,
Bəndə olmağının dəbdəbəsi bəndəliyindən danışaram.*

1110-cu ildən 1228-ci ilədək səlcuqlu Key Qubada qədər Alp Arslanın şəcərəsi Ərzincanda hakim olmuşdu. Beytlər onlardan birinə, 1162-1225-ci illərdə Ərzincan hakimi olmuş Məlik Fəxr əd-Din Bəhrəm şahə ünvanlanmışdı. Ərzincan hakiminin ismi Bəhrəm (pəhləvici Vəhrəm) Mars səyyarəsinin adıdır. Səyyarələr fələkdə, zodiak bürcüləri ilə bir sferada yerləşir. Günəş sisteminin planetləri, o cümlədən Bəhrəmin (Marsın) da keçdiyi 12 zodiak bürcülərindən üçü süfrə üçün material verir: Qoç, (Həməl – Quzu), Buğa (Sur – Buzov), Oğlaq (Cədi – Çəpiş) ətindən kabab hazırlayıb “fələk süfrəsində məclis qurmağı” poetik obraz kimi görmək olar. Bürclərdəki ulduzlar məcazi, xəyali xətlərlə birləşdirəndə şişlər üzərində kabab tikələrini təsəvvür etmək mümkündür. Qalaktikamızda 88 bürc mövcuddur ki, onların içində “Kəlbi-Əkbər” (Böyük Köpək) və “Kəlbi-Əşgər” (Kiçik Köpək) bürcü də var. Kəlbi-Əkbər bürcündə Şira adında parlaq bir qoşa ulduz var, latincası Siriusdur. Bu ulduz şahların, sultanların, hökmdarların ulduzu sayılır. “Sənin itliyindən dəm vururam” – deməklə, Şeyx Şira ulduzunun yerləşdiyi Kəlbi –Əkbər bürcünə işarə edir. Ənənəni davam etdirən Mövlanə Məhəmməd Füzuli “Leyli və Məcnun” poemasında elçilik vaxtı açılan süfrənin təsvirində bu priyomdan istifadə etmişdi:

*Olmuşdu dolub kabab ilə xan,
Cədyü Həməl ilə asıman həm. [7, s.89]*

(Süfrə kabab ilə dolmuşdu. Oğlaq-Cədi (çəpiş) və Qoç-Həməl (quzu) bürcülərinin ulduzları ilə (süfrədəki kabab kimi) göy üzü də dolu idi.)

Bəhrəm – od ünsürlü səyyarədir, mətbəx astralogiyasında od üzərində bişirilən kabab və qovurmanı rəmzləşdirir. Ağzının dadını bilən qurmanlar tikə kababla müqayisədə, ləzzətinə görə, sümüklü bişmişə həmişə üstünlük vermişlər. Şair göy məclisindən sümüklü kabab istəməklə, əsərinin müqabilində ədalətlə, ləzzətli qələmiyyə (qanorar) gözlədiyini bildirir.

“Səg” – köpək sözünü də, tərcümədə göstəriləndi kimi, məğrur şair özünə aid etmir, mətləb “Kəlbi-əkbər” Böyük Köpək bürcünün ən parlaq ulduzu olan, bir müddət səcdə edilmiş Şira (Sirius) bərədədir, burada Bəhrəm şah həmin ulduza gizli deyim vasitəsilə, eynilə bənzədir. Şeyxin yaşadığı Gəncə heç bir siyasi, iqtisadi rabitə ilə Ərzincana bağlı və tabe deyildi ki, şair özünü Bəhrəm şahın təəbbəsi, bəndəsi saysın. Bəndəliyindən danışaram – deməklə, şahı Şeyx göylərdən yerə endirir, sonrakı beytlərdə bu fikirləri təkrar edir. Şair bu iki beytdə bədii fiqur olan istifadədən bacarıqla istifadə edərək, böyük sənət möcüzəsi yaratmışdır. Bir yandan şahə (böyük) Köpək deyir, ikinci tərəfdən, onun bir dəbdəbəli bəndə olduğuna da öz rişqəndini açıq göstərir. “Dəbdəbə mizənməm” təbil çalırım – ucadan danışaram məcazi mənasını buraya tətbiq etmək düz olmaz. Sözün öz anlamında, yəni, dəbdəbənlə hətta fələklərə ucalsan da, sənə təzim olursan belə, yenə də bir Allah bəndəsisən – kimi başa düşmək lazımdır. Şair burada, həm də dünya malını murdar leşə, ona meyil edənləri isə köpəyə bənzədən Peyğəmbər (s.ə.s) hədisinə gizli işarə etmişdi. Fəxr əd-Din Bəhrəm şah Şeyx Nizaminin gizli eynəklərini duyub onu layiqincə qiymətləndirməyi bacardı. İndi, ərazi baxımından Türkiyə Cümhuriyyətinin Şərqi Anadolu bölgəsində yerləşən Ərzincanda Tuqay Xatun, Məlik Qazi, Gülcü Baba, Mama Xatunla bərabər məqbərəsi olan Bəhrəm şah Nizami Gəncəvinin 2242 beytlik “Məxzən ul-əsrar”ına 5000 qızıl dinarla birgə, 5 baş yəhərli-üzəngili at, o dövrdə yüksək dəyərləndirilən, məişətdə əvəzi olmayan 5 seçkin yerli qatır, bahalı daş-qaşla bəzədilmiş libas da göndərdi. XIII yüzil tarixçisi İbn Bibinin 1250-ci ildə yazdığı, 1902-ci ildə Leydəndə Paris əlyazması əsasında nəşr olunmuş “Tarix” əsərinin 57-58-ci səhifələrində olan bu məlumatdan Məhəmməd Əmin Rəsulzadə “Azərbaycan şairi Nizami” adlı monoqrafiyasında istifadə edib. Hər misraya bir qızıl dinardan da artıq gələn bu mükafat şairin fələklər məclisindən gözlədiyi ənəmdən daha artıq çıxdı, ən səxavətli sifarişçi hər beytə bir qızıl dinar verərdi. O vaxta qədər heç bir şair belə yüksək qələmiyyə almamışdı.

Notica / Conclusion

Bütün bu deyilənlərdən belə noticə çıxarmaq olar ki, Dünya ədəbiyyatının korifeyi Şeyx Nizami Gəncəvinin əsərlərinin həm filoloji, həm də bədii tərcümələrinə xüsusi həssaslıqla yanaşmaq lazımdır. Yubileyləri ərəfəsində 1945-1947 və 1980-1981-ci illərdə tələsik ediləndiyi üçün heç bir tərcümə qüsurlardan xali deyil və təzələnməsinə böyük ehtiyac var.

Ədəbiyyat / References

1. 1960 نظمی گنجوی، مخزن الاسرار، باکو
2. Nizami Gəncəvi. “Sirlər xəzinəsi” (fil.tərc.). Bakı, Elm, 1981
3. Низами Гянджеви. «Сокровищница тайн» (фил. перевод). Баку, Элм, 1983
4. Nizami Gəncəvi. “Sirlər xəzinəsi” (tərc.S.Rüstəm və A.Sarovlu). Bakı, Yazıçı, 1981
5. Низами. «Сокровищница тайн» (пер. К.А. Липскерова и С.В. Шервинского). Москва, гос.изд.Худ.Лит. 1959
6. Низами Гянджеви. «Сокровищница тайн» (пер. К.А. Липскерова и С.В. Шервинского). Баку, Элм, 1983, Язычы, 1982
7. Füzuli. “Əsərləri”. 6 cildə, II cild, Bakı, Azərbaycan, 1996
8. Əlyazma kitabı, 1036/1628, PDF محمد ابن عبدالخالق ابن معروف گیلانی
9. Əlyazma kitabı, PDF فرهنگ منتهی
10. Əlyazma kitabı, PDF فرهنگ فارسی فارسی
11. 1375, 6 cildə, تهران، فرهنگ معین، فرهنگ فارسی.
12. اقل العلماء مير محمد كريم العلوي الحسيني الموسوي الباكوي. كتاب كشف الحقائق عن نكت الايات والحقائق، Bakı, 1222/1906, 3 cildə, III cild

О переводе двух бейтов из «Сокровища тайн»

Фирудин Гурбансой

Доктор философии по филологии

Институт литературы имени Низами Гянджеви НАНА. Азербайджан.

Резюме. Наука о звездах была частью системы знаний в системе общего образования в средние века. Кто мало знает об этой системе знаний, слов понимает только в лексическом смысле их переводы и комментарии не так хороши и точны. Многослойные слова великого мастера такого как шейх Низами Гянджеви, иногда вступают вместо символов и намеков. Корифей мировой литературы Шейх Низами Гянджеви создал образец высокого художественного выражения в первом эпосе «Махзан уль-асрар» (Сокровище тайн) с намеком на звезду Сириус.

با فلک آنشب که نشینی بخوان
پیش من افکن قدری استخوان
کاخر لاف سگیت تی زرم
دبده بندگیت می زرم

Си́риус от латинского Sirius, – альфа звезда созвездия Большого Пса (лат. α Canis Majoris). В астрологии это звезда символизирует славу, роскошь, трон, высокую государственную службу. На одах хвале очень высокопоставленные, знатные и влиятельные людей поэты часто показывают эту звезду. Слово «собака» в тексте означает название созвездия. Поскольку переводчик не обладал астрологическими знаниями, он понял текст буквально и перевел его таким образом, который не соответствовал характеру нашего великого поэта:

*В ту ночь, когда ты с небесводом сядешь за стол, чтобы ответить
(мой гостинец),
Подбрось и мне несколько костей.
(Ведь, в конце - концов) кичусь тем, что я твой пес,
И громко кричу, что я твой раб.*

И в поэтических переводах подлинность мыслей шейха Низами Гянджеви искажается при дословном переводе неоднозначных слов.

Ключевые слова: Сокровище тайн, филологический перевод, звезда Си́риус, созвездия Большого Пса